

Viņa Svētība Dalai Lāma

Kultūras Akadēmijā 2001.g.

Iespējams, ka jūs zināt, ka mana pirmā vizīte šeit notika, kad es biju 10 gadus jaunāks nekā šodien. Laiks iet, es palieku vecāks un reizēm mazliet nogurstu no [biežajām] vizītēm. Tādēļ, ja jūs man atļausiet, es runāšu sēžot.

Brāļi un māsas! Es esmu ārkārtīgi priecīgs par šo iespēju runāt ar jums un tikties ar jums; arī ar tiem, kas atrodas ārpus zāles. Vai Jūs mani dzirdat?

Vispirms es vēlos izteikt dziļu pateicību organizatoriem, ka jūs devāt man šo iespēju. Liels paldies. Vispirms es vēlos paust savas solidaritātes jūtas un tāpat izteikt līdzjūtību Sinkas kundzei sakarā ar ļoti nelaimīgo Jura Sinkas kunga aiziešanu, laikā, kad viņš apmeklēja Tibetu. Viņa ķermenis nav kopā ar mums, bet, es esmu pārliecināts, viņa gars vienmēr paliks. Manuprāt, viņa gars bija drosmīgs, tāds, kas vienmēr nostājās patiesības un taisnības pusē; šāds gars nekad nemirst, tas pastāv vienmēr. Es domāju, kamēr vien būs cilvēki, šādiem gariem vajadzētu pastāvēt, un es domāju, ka tie pastāvēs.

Tagad, tēma: Izglītība un Kultūra. Vispirms man jāsaka, ka es neesmu eksperts šajos jautājumos, tāpēc, varbūt es citādā veidā izskaidrošu kultūras un izglītības nozīmi. Manas apmācības pamatā ir budisma tradīcija, un, kas attiecas uz budisma filozofiju, domāju, ka man ir neliela pieredze. Es vienmēr skatos uz visām lietām no noteikta viedokļa un cenšos tās izprast labāk un dziļāk. Es vēlos dalīties ar jums savos uzskatos, savās domās. Beigās apmēram 20 minūtes es atbildēšu uz jautājumiem. Es gribētu mudināt auditoriju uzdot jautājumus. Tas ļaus mums komunicēt tieši un vieglākā veidā. Tāpat es gribētu, lai arī tie, kas atrodas ārpusē, uzdotu pāris jautājumus. Esiet gatavi uzdot dažus jautājumus!

Mēs esam cilvēki. Mēs visi esam tādi paši cilvēki. Es bieži citiem paužu viedokli, ka mēs vairāk uzsveram atšķirīgo nekā kopīgo. Piemēram, cilvēki bieži uzsver lielās atšķirības starp Austrumiem un Rietumiem. Es neticu, ka tas tā ir. Protais, ir atšķirības, pat vienā cilvēkā, pat manī. Jā, vienmēr pastāv atšķirības. Piemēram, no rīta, kad jūs pieceļaties, jūsu vēders ir tukšs; pēc brokastīm jūsu vēders ir pilns. Tās ir atšķirības. No rīta jums var būt kāda pārlicība attiecībā uz kaut ko. Bet pēc pilnīgākas informācijas iegūšanas, pēc papildus analīzes, vakarā jūsu pārlicība var būt gluži pretēja. "Šajā rītā man bija tāda un tāda pārlicība, bet tā patiešām bija nepareiza, tā neatbilda realitātei. Veicot pamatīgu analīzi, es saprotu, ka patiesība ir citāda." Jūs redzat, vienmēr pastāv atšķirības.

Es domāju, ka mūsu ķermenis smalkākā līmenī pastāvīgi mainās, ir kustībā. Es domāju, ka mūsu ikdienas dzīvē daudzas lietas, daudzi priekšstatī faktiski balstās uz apzīmējumu. Mēs sakām: rīt ir mana dzimšanas diena. Īstenībā tā nebūs faktiskā dzimšanas diena, bet tāpēc, ka būs tas pats mēnesis un tā pati diena, mēs to apzīmējam kā "manu dzimšanas dienu". Realitāte vienmēr mainās. Pagājušais nekad nenāk atpakaļ, vienmēr notiek pārmaiņas. Tāpēc, ja mēs patiesi meklējam atšķirības, mēs pārliecināties, ka nekas nepaliek nemainīgs, vienmēr ir pārmaiņas. Bet svarīgāk ir tas, ka vai mēs būtu austrumnieki vai rietumnieki, mēs esam tādi paši cilvēki. Mēs visi dzīvojam uz tās pašas planētas un mēs visi esam tās pašas cilvēces ģimenes locekļi. Vēl svarīgāk ir tas, ka garīgi, emocionāli un pamatā arī fiziski, mēs esam tādi paši.

Un vēl –mums sava "es", "es pats", izjūta ir vienmēr klātesoša. Šī sajūta piemīt ne tik vien cilvēkiem; arī dzīvniekiem, citām zīdītāju sugām arī ir šāda "es" izjūta. Uz tā pamata, vēlēšanās būt laimīgam, vēlēšanās uzveikt ciešanas - visām būtnēm, kam piemīt apziņa, ir tāda pati. Visām būtnēm ir tiesības saņiegt laimi, prieku. Tāpat visām būtnēm ir tiesības pārvarēt ciešanas.

Es uzskatu, ka dzīves esamība ir domāta izaugsmei, domāta laimei. Lai gan daži senie domātāji ir uzskatījuši, ka arī augiem ir jūtas, vai tas tā ir, es nezinu. Lai nu kā, bet tiem piemīt dzīvība un tiesības augt un izdzīvot. Bet tām būtnēm, kurām ir ne vien dzīvība, bet arī jūtas - tādām, kā mēs, cilvēki, un arī citām zīdītāju sugām piemīt spēja izziņāt. Šīs būtnes aptver - tas ir tas un tas ir kaut kas cits, tām rodas atbilstošas jūtas - sāpes, patika, neitrālas jūtas. Tām būtnēm, kam ir šādas dotības, visām ir tādas pašas tiesības pārvarēt ciešanas, tāpat visām ir pamattiesības - būt laimīgām. Es domāju, ka mūsu vispārējās pastāvēšanas nozīme ir būt laimīgiem, jeb priecīgiem. Tāda ir mana izpratne. Es spriežu, ka, ja kāds zaudē cerību, tad tieši šāda attieksme saīsina viņa mūžu. Sliktākajā gadījumā viņš var pat izdarīt pašnāvību. Nav nekādu garantiju attiecībā uz nākotni, bet nākotni vajag balstīt uz cerību. Cerība ir kaut kas labs. Cilvēki, kuri nekad nav zaudējuši cerību - lai gan viņu dzīve varbūt nebūs ļoti patīkama, viņi var nodzīvot ilgāk. Ja kāds ir pavisam izlaidies, pilnīgi iegrimis depresijā - tas var saīsinaēt viņa mūžu. Tādēļ mēs varam teikt - mūsu dzīves patiesais mērķis ir laime jeb prieks.

Daudzas problēmas un ciešanas rodas zināšanu trūkuma dēļ. Attiecībā uz (dažādiem) fenomeniem, vienmēr ir atšķirība starp šķitumu un realitāti. Tādēļ mēs bieži kļūdāmies, mēs rīkojamies saskaņā ar to, kā lietas mums izliekas esam. Kad ir šīs lielās atšķirības starp šķitumu un īstenību, mēs bieži kļūdāmies - mēs rīkojamies izmantojot nepareizas metodes jeb kļūdainas darbības. Tādā veidā mēs iegūstam nevajadzīgas problēmas. Tagad viens piemērs. Jūsu fiziskais stāvoklis ir tāds, ka noteikta veida pārtika jums nav piemērota, bet tā šķiet ļoti garšīga - jūs to vēlaties, un jūs to vienkārši ēdat. Bet patiesībā tā nav laba jūsu veselībai. Tas notiek zināšanu trūkuma dēļ. Tādā veidā jūs pieņemat lē-

mumu balstoties vienīgi uz šķītumu, nezinot patieso būtību, vai konkrētajā gadījumā tas priekš jums ir kas labs vai slikts.

Galū galā mēs, cilvēki, aptveram, ka realitātes apzināšanās ir tik svarīga un uz šī pamata attīstās tādi jēdzieni kā izglītība, lai varētu pētīt realitāti un to, kas no tās izriet. Neapšaubāmi, izglītība ir nesusi ievērojamas sekmes, daudz labuma, ir veicinājusi attīstību, jo ar izglītības palīdzību mēs uzzinām, kas ir realitāte, un pēc tam mēs atbilstoši rīkojamies. Tādā veidā mēs atrisinām daudzas problēmas un sasniedzam daudz ko labu. Tagad, mūsdienās izglītība ir augstu attīstīta. Bet rodas jautājums - vai laba izglītība patiešām spēj atrisināt visas mūsu problēmas, jeb nē. Es domāju, ka tas ir atkarīgs no tā, kāda veida izglītība tā ir. Mūsdienu pasaulē, - galvenokārt Rietumu, rūpnieciski attīstītās nācijās - es domāju, ka dažos pēdējos gadsimtos izglītības sistēma ir tālu attīstījusies. Šajā laika periodā progresēja arī zinātne un tehnoloģijas. Es domāju, ka cilvēkiem galvenās problēmas ir saistītas ar viņu dzīves standartu, un viņu galvenais mērķis ir pārvarēt noteiktu ciešanu līmeni kas rodas pārtikas, pajumtes, medikamentu un citu līdzīgu lietu trūkuma dēļ. Tādējādi visas pūles tiek koncentrētas tajās zināšanu jomās, kas palielina mūsu zināšanas par to, kā sasniegt materiālo attīstību. Es uzskatu, ka mūsdienu izglītība ļoti lielā mērā ir saistīta ar materiālo attīstību.

Ja mēs apskatām mūsdienu izglītību, ja neskaita psiholoģiju, nav daudz pētījumu, kas pētītu smadzenes vai emocijas. Kopš pagājušā gadsimta pēdējās daļās, īpaši medicīnas zinātnēs, daži cilvēki sākuši izprast, kāda nozīme cilvēka veselībā ir emocijām. Citādi mūsdienu izglītībā netiek daudz runāts par dažādiem emociju veidiem un to atšķirībām, vai arī par to, kā trenēt prātu; šīs lietas nešķiet svarīgas. Domāju, ka galvenā uzmanība tiek pievērsta ārējām lietām. Tāda ir mana izpratne, tāds ir mans viedoklis. Es domāju, ka tā sistēma ar atsevišķām izglītības iestādēm sāka veidoties Rietumos, apmēram pirms 1000 gadiem. Kopš tā laikā par cilvēka emocionālo pusi, par iekšējās pasaules attīstību rūpējās baznīca. Tas ir reliģijas nolūks. Pastāv divas atsevišķas atbildības. Viena - pareiza prāta veidošana, lai attīstītu līdzietību, piedošanu un tam līdzīgas lietas; ar to nodarbojās baznīca, reliģiskas institūcijas. Otra - smadzeņu attīstīšana - ar to nodarbojās atsevišķas izglītības institūcijas. Tādēļ es domāju, ka mūsdienu izglītība vairāk uzmanības pievērš noteiktām jomām, kas pilnībā neaptver to, kas ir ļoti būtisks cilvēka dzīvei.

Izglītība, zināšanas ir kā instruments un tas, vai šis instruments tiks lietots destruktīviem vai konstruktīviem mērķiem, ne vienmēr ir skaidrs. Reizēm mēs sastopam cilvēkus, kas ir ļoti gudri, ļoti viltīgi; viņu prāts ir izcils, taču viņi viegli apkrāpj citus. 20. gadsimtā cilvēce pieredzēja neiedomājamus, neizmērojamus postījumus. Tādi cilvēki, par kuriem es nupat runāju, bija tie, kas pāstrādāja šos šausmu darbus, šīs zvērības. Šie cilvēki, ja mēs runājam tikai par viņu smadzeņu potenciālu - dažiem no viņiem bija jābūt izciliem, bet tādēļ, ka viņi bija neizglītoti attiecībā uz cilvēciskām vērtībām, viņu izcilās smadzenes

kļuva destruktīvas. Viņi rīkojās destruktīvi. Mūsdienu izglītības sistēma Indijā nāca no Rietumiem, to ieviesa britu imperiālisti. Tagad Indijā parādās cilvēki, kas sāk diskutēt par to, vai pastāvošā izglītības sistēma reāli ir vai nav piemērota.

Es domāju, ka mēs neveltām pietiekošu uzmanību garīguma attīstīšanai mūsdienu izglītības sistēmās. Mēs pievēršam pietiekošu uzmanību smadzeņu attīstīšanai, bet, iespējams, nevērīgi izturamies pret iejūtīgas, labas sirds izkopšanu jeb izglītības garīgo pusi. Es domāju tagad daži cilvēki beidzot ir sākuši apvert, ka mūsdienu izglītībā ir daži trūkumi, un šķiet, ka ir cilvēki, kas pašlaik pievērš uzmanību tam, ka ir nepieciešams uzlabot situāciju šajā jomā.

Tagad par kultūru,-kāda ir vārda "kultūra" precīzā nozīme? Es nezinu! Jebkurā gadījumā, es domāju, ka kultūrā nozīmē noteiktu dzīvesveidu, noteiktu izteiksmes veidu, noteiktus jēdzienus. Kad mēs runājam par kultūru, tur ir iesaistītas daudzas cilvēciskas īpašības. Vispārīgi runājot, mēs, piemēram, varam teikt, ka ir kultūras, kas ir vairāk mieru mīlošas, un ir kultūras, kas ir vairāk vardarbīgas. Es domāju, ka mēs varam to teikt, tāpat kā mēs varam to teikt par izglītības sistēmām. Es domāju ka var būt dažādība. Kultūra attiecas uz cilvēku garīgo kvalitāti. Kad mēs runājam par kulturāliem cilvēkiem - kaut kas viņu prātos, veidā, kā viņi sarunājas, kā viņi raksta, kā viņi uzvedas - tas noteiktā veidā viņus raksturo. Tā es izprotu kultūras nozīmi.

Mākslinieciskās izpausmes glezniecībā, amatniecībā jeb mūzikā, dziesmās utt., - tās ir noteiktu priekšstatu jeb mentālas attieksmes izpausme. Ja kāda cilvēka prāts ir miermīlīgs, nesatraukts, līdzjūtības pilns, tad viņa vai viņas izpausmes veidi - rakstīšana vai gleznošana, vai pat runas veids, uzvedības veids jeb fiziskās darbības, jeb verbālās darbības arī kļūst mierīgākas, rāmākas. Savukārt, ja kāda prāts ir ļoti uzbudināts, tas ir naida pilns, tad veids, kā viņš izpauž sevi - mutiski un fiziski - ļoti iespējams būs varmācīgs.

Es domāju, ka kultūras raksturīgās iezīmes attīstās saistībā ar apstākļiem, to ietekmē arī laika apstākļi un dzīves veids. Es domāju, ka Ziemeļeiropā, šeit, Baltijas valstīs, ir aukstāks klimats un klimata dēļ jums ir savs īpašs dzīves veids. Dienvidniekiem karsta klimata rezultātā arī ir noteikts dzīves veids un, iespējams, viņi ir slinkāki! Kultūru nevar ieviest ar parlamenta rezolūciju palīdzību. Kultūra izveidojas evolūcijas ceļā, paaudzei nomainot paaudzi. Dažādu situāciju un apkārtējās vides stāvokļa rezultātā izveidojas noteikts dzīvesveids. Vispārīgi runājot, kultūra ļoti lielā mērā ir atkarīga no vietējiem apstākļiem.

Tagad, mūsdienās, tas mainās. Mainās dzīves veids, gan ziemeļniekiem, gan dienvidniekiem. Pateicoties tehnoloģijām mums ir zināmas iespējas izmainīt apstākļus vismaz mūsu iekštelpās, mainīt mūsu dzīves stilu. Ārā daba joprojām ir stiprāka. Bet noteiktā platībā, līdz zināmai robežai, mēs spējam kontrolēt jeb ignorēt ārējos apstākļus. Apstākļi mainās, dzīves veids mainās, pateicoties

plašākai saziņai ar citām pasaules daļām, citām nācijām, citām ideoloģijām, reliģiskās brīvības esamībai, iespējai izvēlēties mūsu dzīves veidu. Reizēm cilvēki runā par amerikāņu kultūras invāziju. Globalizācija arī ienes izmaiņas dzīves veidā. Mainās iespēja saglabāt kultūras mantojumu.

Tibetas gadījumā, viens no mūsu pienākumiem ir mūsu kultūras saglabāšana. Bet šeit, jau no paša sākuma, mēs cenšamies atšķirt divus aspektus. Viens ir Tibetas kultūras mantojums, - jā, tā ir mūsu kultūra - bet būtībā tradīcijas ir zināmas sociālās dzīves veidu produkts, un situācijas mainās un mainīsies, to nevar saglabāt. Bet otrs Tibetas kultūras aspekts, kas, manuprāt, ir svarīgāks - tas ir noteikts domāšanas veids. Mūsu attieksme pret sevi, pret citiem līdzcilvēkiem, pret vidi, pret dzīvniekiem. Tibetiešiem šī attieksme bija līdzjūtīga, miermīlīga. Šis mūsu kultūras aspekts, es domāju, ir ļoti svarīgs un saglabāšanas vērts, jo šāda attieksme patiešām ir noderīga ikdienas dzīvē.

Kādā līmenī mēs varam saskatīt atšķirības starp amerikāņu un eiropiešu runas veidu un uzvedību, un Eiropā starp dienvidniekiem - tādiem kā itāļiem un grieķiem - un vāciešiem un ziemeļvalstīs dzīvojošiem. Es domāju, ka pastāv dažas niecīgas atšķirības runas veidā vai domāšanas veidā starp Baltijā dzīvojošiem - starp latviešiem un igauņiem. Ciešākas mijiedarbības un tuvāku attiecību rezultātā dažas no šīm atšķirībām samazināsies. Kā es jau agrāk minēju, būt laimīgam pašam, lai ģimene būtu laimīga, lai sabiedrība būtu laimīga, mieru mīloša, nav tikai mūsu vēlmes, tās ir mūsu pamat tiesības. Tādēļ es domāju, ka ir ļoti svarīgi censties saglabāt tos aspektus savā kultūrā, kas ir tieši saistīti ar miera pilnas atmosfēras radīšanu. Bet dzīvesveidi pastāvīgi mainīsies.

Kā jau es minēju, izglītības jomā mums ir nepieciešams vairāk uzmanības veltīt tādu cilvēka prāta labo īpašību kā mīlestības jūtu, kopības jūtu, atbildības sajūtu kultivēšanai, stiprināšanai un saglabāšanai. Šāda veida attieksmes ir ļoti noderīgas mūsu ikdienas dzīvē, lai mēs spētu būt laimīgi cilvēki. Ja tu būsi līdzjūtīgāks, tad tev dabiski radīsies vairāk patiesu draugu. Pat ja tev būs daudz sociāla rakstura attiecību un tu apmeklēsi ballītes un tamlīdzīgi, kur cilvēki smaida un sveicinās, bet, ja savā dziļākajā būtībā tu jutīsies izolēts, ja tevī būs mazliet greizsirdības, mazliet konkurences gara vai naida - tu nebūsi laimīgs. Un visi šie draugi, kuri it kā smaida - tie ir samāksloti smaidi, tie nav īsti. Īstas cilvēciska draudzības pamatā ir cilvēciska mīlestība - cieņa pret citu cilvēku tiesībām, izturēšanās pret citiem kā pret saviem brāļiem un māsām. Būt godīgiem, patiesīgiem - tas ir pamats patiesai cilvēciskai draudzībai. Galu galā, mēs esam sociāli dzīvnieki. Lai cik spēcīgs arī nebūtu viens cilvēks, ja šis cilvēks dziļi iekšienē ir vientuļš, viņš nebūs laimīgs. Cilvēks var būt ne pārāk bagāts materiālā ziņā, bet, ja viņam apkārt ir īsti draugi, tādi, kuri var pilnībā palauties viens uz otru, tad viņš patiesībā būs daudz laimīgāks. Īstu laimi, īstu draudzību, nevar nopirkt vai iegūt ar varu, tā ir iegūstama tikai ar patiesu sirds siltumu, cilvēcisku mīlestību, cilvēcisku līdzjūtību. Protams, lai mēs laimīgi kā cilvēki, kā ģimene, materiālais faktors ir ļoti svarīgs; bet, ja mēs pilnībā kon-

centrēsīmies tikai uz materiālām vajadzībām, tādām kā nauda, tas nebūs pareizi. Mums ir vajadzīgi zināmi materiāli apstākļi fiziskam komfortam, taču, lai sasniegtu garīgu komfortu, mums ir nepieciešamas dziļākas pozitīvās cilvēciskās īpašības.

Vienā ziņā jūsu tauta ir ļoti sena tauta - jūs gatavojaties svinēt šīs pilsētas 800 gadu jubileju - citā ziņā jūs tomēr esat jauna tauta. Ja skatās no vienas puses - vairākas pēdējās desmitgades bija ļoti smagas, ļoti nelaimīgas, taču skatoties no citas puses, es domāju, ka reizēm grūtības ir noderīgas cilvēka dzīvē. Grūtības stiprina mūsu pašpaļāvību. Ja dzīve ir ļoti mierīga, ļoti viegla, reizēm cilvēku gars kļūst vājāks. Rodas maza problēma, un cilvēki jau kliež: "tas ir nepanesami!" Bet, ja jūs iekšēji esat norūdijušies, pat saskaroties ar lielākām problēmām, jūs spēsiet stāties tām pretī, vai ne? Kā jauna nācija jūs veidojat jaunu sabiedrību, ne tikai iegūstat jaunas ēkas, jaunas automašīnas, vai jaunus televizorus, bet arī veselīgu ģimenes dzīvi un pilnīgāku izglītības sistēmu. Es domāju, ka sabiedrība, kas veidosies pieliekot šāda veida pūles, varētu būt laimīgāka, miera pilnāka.

Tā, tas nu būtu viss manā runā par "Izglītību un Kultūru", īsti nesaprotot kas tās lietas ir!

Tagad, lūdzu dažus jautājumus.

Jautājums: Vai nacionāla valsts, tāda kā Latvija vai, iespējami, Tibeta vai Igauņa, ir svarīga, lai visas būtnes, kam piemīt apziņa, jeb visi cilvēki, būtu laimīgi.? Vai brīvas nacionālās valstis ir svarīgas?

Atbilde: Es nedomāju, ka ilgtermiņa perspektīvā tās būs svarīgas. Kā es jau agrāk minēju - visi cilvēki ir vienādi. Ilgtermiņa perspektīvā mums vajadzētu dzīvot vienā globālā valstī. Mana nācija, cita nācija, šis kontinents, mans kontinents, cits kontinents - es domāju, ka šāda veida koncepcijas zināmā mērā ir derīgas. Lai izveidotu globālu cilvēci, ikviena sabiedrība ir jāizveido veselīgā veidā. Līdzīgi kā agrāk sociālismā - vienmēr tika runāts par sabiedrību, bet indivīds tika pamests novārtā. Rezultātā - šī sistēma izgāzās visos līmeņos. Veselīga sabiedrība tiek būvēta uz rūpēm par indivīdu. Tādēļ lai globālā cilvēce būtu veselīga, ikviens kontinents, ikviena valsts ir jāveido veselīgi. Lai pasaule būtu tāda, kas mūs apmierinātu, katram indivīdam ir jābūt apmierinātam. Tātad katras valsts veidošana ir laimīgas pasaules pamats.

Es vienmēr cilvēkiem stāstu, es pilnībā atbalstu to, ka pasaule kļūst par vienu valsti, par vienu pasaules federāciju. Es vienmēr to esmu atbalstījis. Es pat atbalstītu, ja kādu dienu būtu tikai viena pasaules valoda. Es pat esmu gatavs ziedot tibetiešu valodu, tā nav svarīga. Es uzskatu, ka tik daudzu valodu pastāvēšana vienkārši ir laika tērēšana! Protams, jūsu latviešu valoda jums ir tik svēta, tāpat arī mana, tibetiešu, kurā runā tikai 6 miljoni cilvēku. Taču ilglaicī-

gā perspektīvā tās nav svarīgas. Es parasti runāju pretrunīgi! No vienas puses, es vienmēr runāju par cilvēci, bet tajā pašā laikā es vienmēr cenšos saglabāt Tibetas identitāti, Tibetas kultūru. Jā, šeit ir pretrunas. Bet man ir tāda sajūta, ka ilglaicīgā perspektīvā būs viena pasaules nācija, un, iespējams, viena valoda. Es domāju, ka tas ir labi. Bet lai to radītu, tam jānotiek brīvprātīgi, ar sapratni, bez uzspiešanas. Lai to panāktu, vispirms indivīdam ir jābūt apmierinātam.

Jautājums: Kāds ir Jūsu viedoklis par attiecībām starp voluntārismu un fatālismu?

Jautājums: vai es varu paskaidrot un Jums izpalīdzēt? Jautājums bija sekojošs: Ir cilvēki, kas tic liktenim. Viņi nepaļaujas iespējai, ka ar brīvprātīgi izdarītām darbībām, paši ar savu gribu viņi var pārveidot vai sakārtot savu dzīvju norisi. Daži tic, ka liktenis jau pastāv, jūs neko paši nevarat izdarīt, jūs tikai dzīvojat uz priekšu, kā liktenis to ir lēmis. Daži uzskata, ka viņi var veidot paši savu likteni. Citi uzskata, ka liktenis priekš viņiem ir izveidots jau piedzimstot. Kā mūsdienu pasaulē mainās proporcijas starp šīm diviem cilvēku veidiem?

Atbilde: Es domāju, ka ar izvēli. Šis lieliskais cilvēka prāts jeb smadzenes ir maksimāli jāizmanto. Tas nozīmē, ka situācija ir pamatīgi jāanalizē, objektīvi, bez emocijām. Tad, galu galā jūs izpratisiet - kas ir pareizi un kas ir nepareizi. Tad, jums jāseko savai pārlicībai. Tā ir izvēles izmantošana, un es domāju, ka tas ir labākais veids.

Tulks: Mēs runājam par to, ka kādas lietas ir iepriekšnoteiktas, jūsu liktenis ir tāds...

Atbilde: Es domāju, ka tas ir ļoti noslēpumaini un ir saistīts ar reliģisko ticību. Pastāv atšķirības starp dažādām reliģiskām tradīcijām. Ņemsim, piemēram, dažas no lielākajām reliģiskajām tradīcijām - tādas kā kristietība, islāms, jūdaisms un dažas hinduistu - tās ir teistiskas. Viņu galvenais jēdziens ir radītājs. Tajā pašā laikā buddhismā, džainismā un dažās citās senās Indijas filozofiskajās skolās nav radītāja jēdziena. Tiek runāts par pašradišanu. Tajā pašā laikā mēs ticam cēlonības likumam. Tas viss ir ļoti komplicēti.

Vienu jautājumu es gribētu dzirdēt no ārpuses. Vai jums tur ir jautājums?

Jautājums: Jūs tik daudz esat runājis par atrašanos laimes stāvoklī. Kāds būtu Jūsu padoms, kā sasniegt laimi un prieku?

Atbilde: Es domāju, ka efektīvākais veids ir analīze, nevis ticība. Piemēram, lai apmierinātu izsalkumu, parasti nākas smagi strādāt, lai pēc tam saņemtu algu, kas dod iespēju tikt pie pajumtes, apprecēties un tā tālāk. Bet mentālā līmenī galvenais problēmu radītājs ir emocijas. Mums ir jāvelta vairāk uzmanības emociju sfērai. Ir daudz, ļoti daudz dažādu emociju veidu. Dažas emocijas -

tādas kā cilvēciska līdzjūtība - nes mums prieku, apmierinātību, palielina mūsu pašcieņu; tās patiesi dod mums iekšējo spēku, tā rezultātā mums ir mazāk baiļu, ir lielāka pārlicība par sevi, mūsos ir lielāks prāta miers. Ja prāts ir mierīgāks, ir iespējams pareizāk izmantot mūsu smadzenes. Naidis faktiski ļoti traucē prāta mieru. Reizē ar naida rašanos cilvēks kļūst nelaimīgs. Pieaug bailes, palielinās šaubas, un tā rezultātā prāts vienmēr būs uzbudināts. Tādā stāvoklī atrazdamies, cilvēks bieži izdara nepareizus spriedumus.

Daži medicīnas jomā strādājošie zinātnieki šobrīd sāk apzināties, ka negatīvās emocijas ir ļoti kaitīgas veselībai, bet pozitīvās emocijas ir ļoti labvēlīgas veselībai. Tagad to ir iespējams skaidri parādīt izmantojot smadzeņu kartogrāfijas tehnoloģiju, kura ļauj iegūt smadzeņu darbības attēlus. Pagājušajā mēnesī es biju Savienotajās Valstīs kādā pasākumā. Es tikos ar dažiem zinātniekiem un apmeklēju kādu laboratoriju. Šie zinātnieki man rādīja attēlus - cilvēkiem, kuriem mentālais līmenis ir mierīgāks, līdzjūtīgāks - noteikts apgabals smadzenēs ir aktīvāks. Tas parasti rada vairāk laimes, vairāk miera. Tiem, kam prāts bija nemierīgs, aktīvākas bija citas smadzeņu daļas, un šāda aktivitāte nāk par sliktu gremošanai, miegam un tamlīdzīgi.

Iepazīstoties ar šīm lietām, vajadzētu apzināti attīstīt apņēmību un tās emocijas, kuras traucē prāta mieru un kaitē veselībai uzskatīt par negatīvām, un neieļaut tās sevī. Lai gan šīs emocijas ir tava prāta daļa, pamēģini tīši distancēties no tām. Vienlaikus, jums vajadzētu pielikt pūles, lai neatlaidīgi stiprinātu pozitīvās emocijas. Mēs to saucam par prāta treniņu. Mēs šeit nerunājam par reliģisku ticību, nedz arī par nākamo dzīvi, bet vienkārši par veidiem, kā mūsu ikdienas dzīvi padarīt laimīgāku, veselīgāku, mierīgāku. Emocijas tajā spēlē ļoti nozīmīgu lomu. Mācies atšķirt, analizē emociju sfēru - kas tajā ir derīgs un kas kaitīgs. Tāds ir ceļš.

Lūdzu, nākamo jautājumu.

Jautājums: Lūdzu runājat par globalizāciju. Mēs runājām par laimi. Mēs tāpat runājām par informācijas sabiedrību. Mēs daudz zinām, sabiedrībā ir daudz zināšanu. Un tomēr mēs vērojam, ka notiek slīdēšana sava veida pašdestrukcijas virzienā. Tāpēc, ka mēs redzam pārmērīgu narkotiku lietošanu, alkohola lietošanu. Cilvēki zina, ka tas ir bīstami, taču viņi to dara. Kā Jūs skatāties uz šīm lietām? Vai mēs tuvojamies pašdestrukcijai? Jo, tas ir īpaši tipisks jauniem cilvēkiem.

Atbilde: Es domāju, ka tas ir saistīts ar iekšējā miera trūkumu. Ja tu esi laimīgs, ja tavš prāts ir mierīgs, nav vajadzības paļauties uz narkotikām. Kādēļ cilvēki kļūst pašdestruktīvi un ķeras pie narkotikām? Kā es jau iepriekš minēju - izglītība viena pati nespēj padarīt dzīvi laimīgu. Informācija, protams, nodrošina ar zināšanām, bet ja patiesībā cilvēks nav mierīgs, nav laimīgs, viņš izmisīgi cenšas meklēt kaut kādu īslaicīgu atvieglojumu. Tā viņš nonāk līdz atkarībai no

alkohola un narkotikām. Ja prāta stāvoklis ir mierpilns, laimīgs, tad narkotikas nav vajadzīgas. Nevienam nespēj lietot narkotikas, kaut gan kāds biznesmenis, kāds tirgotājs var mudināt to darīt. Piemēram, tabakas kompānijas reklamē savu produkciju izmantojot tādus saukļus kā "šīs cigaretes ir ļoti labas prāta nomierināšanai" un tā tālāk. Bet tagad Amerikā notiek tik daudz tiesas prāvu pret šīm tabakas kompānijām. Tie jaunieši, kas ir uzauguši ģimenēs, kurās pastāv mīlestības pilnas attiecības, var būt laimīgāki, un rezultātā pastāv mazākas briesmas, ka viņi lietos narkotikas. Bet es domāju, ka tos, kuri ir uzauguši bez mīlestības, pat, ja viņi ir nākuši no bagātām ģimenēm, var viegli samaitāt.

Nākamais jautājums?

Jaut.: Bet, ja narkotikas un alkohols palīdz justies labāk, justies laimīgākam, iegūt vairāk pozitīvu emociju nekā esot stresa nomocītam....

Atb.: Es domāju, ka tas ir pārejoši. Daži narkotiku lietotāji man pastāstīja, ka tad, kad viņi lieto narkotikas, viņi jūtas ļoti mierpilni un viņiem ir brīnišķīgi pārdzīvojumi. Taču es domāju, ka tas ir pārejoši. Ja būtu viena tāda viela, kas varētu sniegt šādu prāta mieru visas dzīves laikā, tad varbūt tas būtu O.K.! Bet ja pēc dažām stundām atkal rodas nepieciešamība injicēt vai ieņemt narkotiku, tad tas nozīmē, ka to ietekme ir pārejoša un ļoti virspusēja.

Jaut.: Bet tādā gadījumā, - kāda ir dzīves jēga...ja mēs varam lietot narkotikas un pastāvīgi justies labi un laimīgi?

Atb.: Šeit būtisks ir aspekts, kuru es minēju agrāk attiecībā uz šķītumu un īstenību. Jums var šķist, ka jūs jūtaties laimīgs, bet patiesībā narkotikas sagrauj jūsu fizisko veselību.

Jaut.: Tad var izvēlēties citu narkotiku!

Atb.: Labi! Tad pārtikas vietā vienmēr lietojiet narkotikas, tikai un vienīgi narkotikas un aizvien vairāk!

Nākamais jautājums?

Jaut.: Jūs savā lekcijā pieminējāt noziedzīgas darbības iemeslus. Es sapratu, ka tas ir zināšanu trūkums. Bet, ja ir zināšanas, bet neskatoties uz tām, tik izdarīti noziedzīgas darbības, es kā kristietis to skaidrotu izmantojot priekšstatu par cilvēces grēcīgo dabu. Kā jūs skaidrotu situāciju, kad ir zināšanas par to, kas ir ļauns un kas ir labs, bet tas nenoved pie pareizas rīcības?

Atb.: Es nebūt nesaku, ka viss sliktais notiek vienīgi zināšanu trūkuma dēļ. Es to neapgalvoju. Ir kāds cits faktors - negatīvās emocijas. Jūs varat zināt, ka

kaut kas ir kaitīgs, bet tādu negatīvo emociju kā naids vai tuvredzīga iekāre intensitātes dēļ jūs vienkārši rīkojaties. Tātad, pastāv divi faktori - izglītība jeb zināšanas un pozitīvās emocijas, - šie faktori ir jāapvieno.

Vai kādam no tiem, kas atrodas ārpusē ir kāds jautājums?

Jaut.: Es kādā žurnālā izlasīju interviju ar jums, kur jūs izteicāties, ka ir pareizi nogalināt vienu cilvēku, lai izglābtu citus. Vai jūs varētu to paskaidrot?

Atb.: Saskaņā ar buddhisma uzskatu darbība viena pati nav izšķirošais faktors, kas nosaka to, vai kaut kas ir labs vai slikts. Tas, vai darbība ir pozitīva vai negatīva, pilnībā ir atkarīgs no motivācijas un darbības rezultāta. Tas ir viens no pamata punktiem. Otrs ir - mazākuma un vairākuma interešu samērojamība: situācijā, kur ir vienāds labuma līmenis, vairākuma intereses ir svarīgākas nekā mazākuma intereses skaitliskā daudzuma atšķirības dēļ. Var likties, ka šeit ir pretruna. Ekstremālos apstākļos, ja nav citas izvēles, un, vai nu viens cilvēks dzīvo un simts citu cilvēku cieš, jeb arī viens cilvēks ir jālikvidē, lai simts citu varētu būt laimīgi, runājot tīri teorētiski, tiek attaisnota vienas personas likvidēšana, ja tas dod labumu simtam. Teorijā tā ir, bet praksē tas ir ļoti bīstami. Tādēļ es vienmēr saku - jā, teorētiski vardarbība varētu būt pieļaujama, bet praktiski ir daudz drošāk un labāk par katru cenu izvairīties no vardarbības lietošanas. Tas bija labs jautājums! Vai jūs esat apmierināts?

Un tagad pēdējais jautājums.

Jaut.: Ko jūs domājat par organizācijām, kas atbalsta Tibetas lietu, bet kas to dara visai provokatīvā veidā? Tā, ka tur lielā mērā tiek iesaistīta politika. Ko jūs domājat par šīm organizācijām un vai šādas aktivitātes ir pozitīvas un vai tās palīdz jums sasniegt jūsu mērķus?

Atb.: Kad jūs sakāt provokatīvas - vai jūs domājat vardarbīgas metodes?

Es domāju - līdz šim Tibetas atbalstītāji nav rīkojušies vardarbīgi. Bet var būt gadījumi, kad kādas darbības ir bijušas zināmā mērā dramatiskas, lai tādā veidā pievērstu uzmanību Tibetas jautājumam. Ja šīs darbības notiek saskaņā ar nevardarbības principiem, tad viss ir kārtībā.

Jaut.: Tad kādēļ Ķīnas valdība ir tik ļoti nikna šajos gadījumos?

Atb.: Jautājiet ķīniešiem! Jūs zināt, ka totalitāru režīmu, īpaši totalitāro komunistisko režīmu loģika ir tik dīvaina! Padomju Savienības pastāvēšanas laikā mēs vienmēr dzirdējām par to, ka visas republikas ir patiesi vienotas, dzelžaini. Vai tas bija patiesi jeb nē? Šodien Ķīnas Tautas Republika apgalvo, ka visi tibetieši ir ļoti laimīgi, un tikai saujiņa reakcionāru tibetiešu Dalai Lāmas vadībā ir iesaistīta negatīvās darbībās. Taču mums pašiem ir jāizvērtē, vai tā ir patiesība

jeb nē. Man šķiet, ka saskaņā ar padomju propagandu jūs, Latvijas cilvēki brīvprātīgi pievienojāties Padomju Savienībai. Vai tā ir patiesība jeb nē?

Tagad pēdējais jautājums.

Jaut.: Vai vardarbībai ir kādas morālas robežas? Kāda ir jūsu attieksme pret nāvessodu? Par morālajiem kritērijiem attiecībā uz vardarbību.

Atb.: Amnesty International vadīja kustību, kuras mērķis bija panākt nāvessoda atcelšanu. Es esmu bijis viens no parakstītājiem daudzu gadu garumā. Es pilnībā atbalstu viņu kustību. Es pilnībā esmu pret nāvessodiem.

Ar šo jautājumu mēs beigsim. Paldies!

© S.O. "Zīda Ceļš" 2001.g.

Angļu valodas atšifrējumu rediģēja Uldis J Balodis
Uz latviešu valodu tulkoja Jānis Ziemelis
Korekcijas veica Uldis J Balodis